

Institutionalizing Restorative Justice Procedures in the Police

Ebrahim Rajabi Tajamir*¹

1. Assistant Professor, Department of Criminology, Faculty of Enforcement Sciences and Technologies, Amin Police University and Associate Member of the Scientific Association of Disciplinary Research, Tehran, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: E.rajabi.t@gmail.com

S.D.I.L.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2021.285164.1496

Received:

6 June 2021

Accepted:

6 July 2021

Published:

19 February 2022

ABSTRACT

Introduction: Due to the institutionalization of the traditional function of the police in preventing the occurrence and recurrence of crime, in the practice of providing security has faced a deadlock. Therefore, this study seeks to identify the challenges and mechanisms for the implementation of restorative processes in the police to respond to the needs of the victim, make the offender responsible, increase the sense of security and restore disrupted order in society.

Method: Qualitative research is applied in terms of purpose. Its sampling is purposeful and with a semi-structured interview tool that is used to collect data from experts and consulting staff of Tehran police stations by snowball method to the point of theoretical saturation.

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

Results: The most important challenges of implementing restorative justice procedures in the police organization; Lack of rules for police remedial intervention, limitations of mediation in punishments, weakness of effective oversight mechanism, lack of interaction between the judiciary and police, dominance of police organizational culture in peace and reconciliation, lack of verbal communication on restorative justice, inadequate police understanding of application The results of restorative justice are to ignore the consent of the parties in referring to the restorative process.

Conclusion: The most important legal, judicial and executive mechanisms of restorative justice procedures in the police organization; The need to formulate laws for police remedial intervention, the need to draft peace and reconciliation regulations, promote a culture of restorative justice, standardize the behavior of police facilitators and monitor and evaluate them, employ expert mediators and teach them the principles of restorative justice, reform the police structure in Introduced to strengthen the restorative justice approach.

Keywords: Restorative police, Institutionalization of Restorative Procedures, Mediation, Peace and Reconciliation.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements:

The authors would like to thank Dr. Mohammad Ashouri for their cooperation in preparing and writing this research.

Author Contributions:

Ebrahim Rajabi Tajamir: Conceptualization, Methodology, Software, Validationanalysis- Investigation, Resources, Data Curation Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Rajabi Tajamir, Ebrahim "Institutionalizing restorative justice procedures in the police" *Journal of Criminal Law and Criminology* 9, no. 18 (February 19, 2022): 167-198.

E x t e n d e d   A b s t r a c t

Field and Aims: The police cannot restore the lost order and security to the community without the active and effective participation of the local community because the local community has capacities that the police do not have access to. Therefore, the police organization needs to base its activities on the participation of the people and provide the intervention of citizens and non-governmental organizations according to the teachings of restorative justice and increasing the share of victims in its activities. Execution of remedial programs by the police organization is one of the social characteristics of the police that plays a role in solving problems based on restorative justice. In fact, achieving the goals of restorative justice requires the existence of actors who, while familiar with the principles and goals of restorative justice, also believe in its principles. Undoubtedly, the police, as one of the most important institutions responsible for responding to the criminal phenomenon and as the first institution to refer victims, has an important role in the implementation of rehabilitation programs. The success of the police in this way requires changes in the structure as well as a change in the attitude of the police. Remedial policing or the creation of a discourse of restorative justice among police officers seeks to establish a new form of thinking among police officers that instills in them that they must think and act remedially at all times and places. Implementing police remedial functions requires a deep understanding of the principles and philosophy of restorative justice among police personnel. Despite the excellent capacity of the police organization to achieve the goals of restorative justice, but in order to institutionalize the traditional function of the police in peace and reconciliation in practice, a specific mechanism and standard approach to bring the victim and the offender closer to each other, informing the offender There is no harm to the victim, creating a sense of responsibility in the offender and monitoring his behavior after agreeing with the victim. Because the police organization only pays attention to announcing the forgiveness of the victim or compensating his / her losses and does not pay attention to the mechanism and method of obtaining forgiveness from the victim or the quality and manner of compensation; The victim may decide to pardon due to threats and pressure from the offender or his family, or the quality of compensation may not be satisfactory to the victim in any way.

Research on community-based police remedial interventions raises concerns about non-compliance with criminal law against offenders, disregard for the victim and offender's authority to enter and exit remedial proceedings, and denial of guilt by the perpetrator. Due to the uncertainty about the possibility of achieving a final result. Most importantly, the legislature is reluctant to recognize the useful and effective remedial practices and practices used in the police organization in law, and the practical practices used are much wider than the scope set by the legislature. Undoubtedly, paying attention to the teachings of restorative justice as a accompanying and definite structure of the penal system can be effective and through this, it can provide many services to the victim, society and even

the offender. Therefore, this strategy will be effective when the police authorities welcome such an institution and consider themselves bound and committed to using this capacity and make the necessary preparations for the implementation of this important task. The police organization, as the gateway to the criminal justice system, is one of the institutions that, with its high capital and restorative capacities, can take more effective steps towards the entry and implementation of restorative justice programs. If the police organization in Iran wants to have an acceptable record in this field, it should be able to institutionalize the use of restorative justice programs by recognizing the existing challenges and capacities. Due to the institutionalization of the traditional function of the police in preventing the occurrence and recurrence of crime, in the practice of providing security has faced a deadlock. Therefore, this study seeks to identify the challenges and mechanisms of realization of restorative processes in the police to respond to the needs of the victim, make the offender responsible, increase the sense of security and restore the disturbed order in society.

Methodology: This research is applied in terms of purpose and qualitative research in terms of data nature and implementation method. Participants in this study include experts and staff of counseling and assistance offices of police stations in Tehran; Purposeful sampling is theoretically saturated to 15 people in this study. Semi-structured interview tools were used to collect data and to analyze them, content analysis method was used as a three-step coding of data. In addition, sample research and content analysis of 24 mediated cases, observation and analysis of 8 mediation sessions with different topics have been performed. To ensure the validity of the research, peer review methods and review by members (participants) were used. Using the formula for open test reliability, the calculated reliability is 90%.

Findings and Conclusion: The most important challenges in implementing restorative justice procedures in the police organization; Lack of rules for police remedial intervention, restrictions on mediation in punishments, weak effective oversight mechanism, lack of interaction between judiciary and police, dominance of police organizational culture in peacebuilding and reconciliation, lack of verbal communication on restorative justice, inadequate police understanding of application The results of restorative justice are to ignore the consent of the parties in referring to the restorative process. The most important legal, judicial and executive mechanisms of restorative justice procedures in the police organization; The need to formulate laws for police restorative intervention, the need to develop peace and reconciliation regulations, promote a culture of restorative justice, standardize the behavior of police facilitators and monitor and evaluate them, employ expert mediators and teach them the principles of restorative justice, reform the police structure in Introduced to strengthen the restorative justice approach.

نهادینه‌سازی رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

ابراهیم رجبی تاج امیر*

۱. استادیار، گروه جرم‌شناسی، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین و عضو پیوسته انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران، تهران، ایران.
* نویسنده مسؤل: Email: E.rajabi.t@gmail.com

چکیده:

زمینه و هدف: به جهت نهادینه شدن عملکرد سنتی پلیس در پیشگیری از وقوع و تکرار جرم، در عمل تأمین امنیت با بن‌بست روبه‌رو شده است. لذا این پژوهش درصدد شناسایی چالش‌ها و سازکارهای تحقق فرآیندهای ترمیمی در پلیس جهت پاسخ‌دهی به نیازهای بزه‌دیده، مسؤلیت‌پذیر کردن بزهکار، افزایش احساس امنیت و بازگرداندن نظم مختل شده در جامعه است.

روش‌شناسی: پژوهش کیفی و از نظر هدف، کاربردی است. نمونه‌گیری آن به شیوه هدفمند و با ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته که جهت گردآوری داده‌ها از بین خبرگان و کارکنان مشاوره و مددکاری کلاتری‌های شهر تهران به روش گلوله برفی تا حد اشباع نظری است.

یافته‌ها: مهم‌ترین چالش‌های اجرای رویه‌های عدالت ترمیمی در سازمان پلیس؛ فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس، محدودیت‌های اعمال میانجی‌گری در مجازات، ضعف سازکار نظارتی

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/JLC.2021.285164.1496

تاریخ دریافت:

۱۶ خرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۱۵ تیر ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

۳۰ بهمن ۱۴۰۰

اثربخش، عدم‌تعامل بین دستگاه قضا و پلیس، سیطره فرهنگ سازمانی پلیس در ایجاد صلح و سازش، فقدان مفاهمه زبانی نسبت به عدالت ترمیمی، درک نامناسب پلیس از کاربرد نتایج عدالت ترمیمی، نادیده انگاشتن رضایت طرفین در ارجاع به فرآیند ترمیمی اعلام شده است.

نتیجه‌گیری: مهم‌ترین سازکارهای قانونی، قضایی و اجرایی رویه‌های عدالت ترمیمی در سازمان پلیس؛ ضرورت تدوین قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس، ضرورت تدوین آیین‌نامه صلح و سازش، ترویج فرهنگ عدالت ترمیمی، استانداردسازی رفتار تسهیل‌گران پلیس و نظارت و ارزیابی آنان، به‌کارگیری میانجی‌گران متخصص و آموزش اصول عدالت ترمیمی به آنان، اصلاح ساختار پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی معرفی شده است.

کلیدواژه‌ها:

پلیس ترمیمی، نهادینه‌سازی رویه‌های ترمیمی، میانجی‌گری، صلح و سازش.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری و قدردانی:

بدین وسیله از استاد گرانقدر، جناب آقای دکتر محمد آشوری، بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

ابراهیم رجبی تاج امیر: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبار‌سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، نظارت، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

رجب‌تاج امیر، ابراهیم «نهادینه‌سازی رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۹، ش. ۱۸ (۳۰ بهمن، ۱۴۰۰): ۱۶۷-۱۹۸.

مقدمه

ظهور عدالت ترمیمی در پی ناکارآمدی عدالت تنبیهی زمینه‌ساز نگرشی نو به مفاهیم عدالت کیفری بوده است. این نوع عدالت در واقع درصدد دخیل کردن جامعه محلی و بزه‌دیده برای تحصیل نتایج مثبت‌تر از عدالت سنتی می‌باشد. عدالت ترمیمی یک مفهوم جدید برای یک سازکار قدیمی است که قبلاً وجود داشته است. به عبارتی، عدالت ترمیمی به معنای بازگرداندن وضعیت به حالت قبل از وقوع جرم است. پژوهش‌های تجربی بسیاری نشان داده‌اند که این روش از منظر کاهش تکرار جرم، افزایش احساس امنیت و رضایت‌مندی بسیار امیدوارکننده بوده است.^۱ در واقع، رویکرد عدالت ترمیمی اهداف عدالت کیفری را به شیوه‌های کم‌هزینه‌تر و انسانی‌تر دنبال می‌کند. همچنین، احساس بیشتری از امنیت و آرامش جامعه، هماهنگی اجتماعی، صلح و آشتی را برای تمام کسانی که درگیر در مسأله هستند به ارمغان می‌آورد.

در واقع، عدالت ترمیمی به دنبال آن است که با جلب همکاری فعال بزه‌دیده، بزه‌کار و جامعه مدنی، سیاست جنایی مشارکتی را دنبال کند. بدون شک پلیس، بدون مشارکت فعال و مؤثر جامعه محلی نمی‌تواند نظم و امنیت از دست‌رفته را به جامعه بازگرداند زیرا جامعه محلی دارای ظرفیت‌هایی است که پلیس بدان ظرفیت‌ها دسترسی ندارد؛ بنابراین سازمان پلیس نیازمند است تا فعالیت‌های خود را بر محور مشارکت‌های مردمی بنا کند و با توجه به آموزه‌های عدالت ترمیمی و افزایش سهم بزه‌دیده در فعالیت‌های خود، مداخله شهروندان و نهادهای مردم‌نهاد را فراهم نماید. از طرفی جامعه متأثر از جرم باید به نیازهای بزه‌دیده و مشکلات بزه‌کار نیز پاسخ دهد؛ از این رو نقش مهم و تأثیرگذاری بر مشارکتش خواهد داشت؛ و این خود زمینه‌ساز به فعلیت رسیدن رویکرد عدالت ترمیمی است.

امروزه نقش پلیس، در کنترل جرم و حل و فصل اختلافات بزه‌دیده مهم و پررنگ‌تر شده و توانایی پلیس در پیشگیری از جرم افزایش یافته است. اجرای برنامه‌های ترمیمی توسط سازمان پلیس از ویژگی‌های جامعه‌مدارانه پلیس بوده که در حل مسائل با تکیه بر عدالت ترمیمی نقش دارد. تحقق اهداف عدالت ترمیمی مستلزم وجود کنشگرانی است که ضمن آشنایی با مبانی و اهداف عدالت ترمیمی، به اصول آن نیز اعتقاد داشته باشند. بی‌شک پلیس به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای مسؤؤل پاسخ‌دهی به پدیده مجرمانه و به‌عنوان اولین نهاد مورد رجوع بزه‌دیدگان پس از وقوع جرم، نقش مهمی در اجرای برنامه‌های ترمیمی دارد. موفقیت پلیس در این راه مستلزم تغییراتی در ساختار و نیز تغییر نگرش پلیس است.

پلیسی‌گری ترمیمی^۲ یا گفتمان‌سازی مقوله عدالت ترمیمی در میان مأموران پلیس به دنبال

۱. لان بینگ هوانگ، «بررسی تعریف و شواهد اثربخشی میانجیگری بین بزه‌دیده و بزه‌کار در تابوان»، در چکیده مقالات دومین همایش دوسالانه بین‌المللی عدالت ترمیمی؛ پل ارتباطی میان تمدن‌های جاده ابریشم، به اهتمام محمد فرجیها (تهران: نشر میزان، ۱۳۹۷)، ۱۲۵.

2. Restorative Policing

حاکم نمودن شکل جدیدی از تفکر در بین مأموران پلیس است که به ایشان القا نماید که در تمام زمان‌ها، مکان‌ها، موضوعات و افراد باید به‌صورت ترمیمی بیندیشند و عمل نمایند. تعمیم این نوع تفکر و عملیاتی کردن آن علاوه بر نیاز به گفت‌وگو، مستلزم تهیه مقدمات آن است. تنظیم ترمیمی و پاسخ‌گو هر دو به دانش سهام‌داران واقعه مجرمانه به‌خصوص با اقداماتی که باید در ارتباط با حل آن واقعه مجرمانه انجام شود، گوش می‌دهند.^۳ به عبارتی، عملی ساختن کارکردهای ترمیمی پلیس نیازمند ایجاد درک عمیق نسبت به مبانی و فلسفه عدالت ترمیمی در میان کارکنان پلیس است.

علی‌رغم وجود ظرفیت بسیار خوب سازمان پلیس در راستای تحقق اهداف عدالت ترمیمی، لیکن به جهت نهادینه شدن عملکرد سنتی پلیس در صلح و سازش در عمل سازکار مشخص و رویکرد استاندارد برای نزدیک کردن بزه‌دیده و بزه‌کار به یکدیگر، آگاه کردن بزه‌کار از آلام و خسارات وارده به بزه‌دیده، ایجاد حس مسؤلیت‌پذیری در بزه‌کار و پیگیری و نظارت بر رفتار بزه‌کار پس از توافق با بزه‌دیده وجود ندارد.

چرا که سازمان پلیس منحصراً به اعلام گذشت بزه‌دیده یا جبران ضرر و زیان وی توجه می‌نماید و به سازکار و شیوه اخذ گذشت از بزه‌دیده و یا کیفیت و نحوه جبران خسارت توجه ندارد؛ چه بسا بزه‌دیده به خاطر تهدیدات و فشارهای بزه‌کار یا خانواده وی تصمیم به اعلام گذشت نماید یا اینکه کیفیت جبران خسارت به‌هیچ‌وجه مورد رضایت بزه‌دیده نباشد.

پژوهش‌های انجام شده در زمینه مداخله‌های ترمیمی پلیس جامعه‌محور، نگرانی‌هایی را در مورد عدم رعایت موازین قانونی نسبت به مجرمان، نادیده گرفتن اختیار بزه‌دیده و بزه‌کار برای ورود به فرآیندهای ترمیمی و خروج از آن و نیز عدم‌پذیرش اتهام از سوی مرتکب به دلیل عدم اطمینان نسبت به امکان دستیابی به یک نتیجه نهایی ابراز کرده‌اند.

مهم‌تر از همه آنکه، قانونگذار حاضر نیست رویه‌ها و تجربه‌های ترمیمی مفید و مؤثر مورد استفاده در سازمان پلیس را در قوانین به رسمیت بشناسد و رویه‌های عملی مورد استفاده بسیار گسترده‌تر از محدوده‌ای است که قانونگذار تعیین کرده است. از این رو قانونمندنمودن رویه‌های عدالت ترمیمی در سازمان پلیس و اختصاص موادی از قانون به اجرای عدالت ترمیمی در پلیس از سازکارهای لازم و ضروری جهت موفقیت هر چه بیشتر پلیس در تأمین امنیت و پیشگیری از جرم می‌باشد.

بی‌شک توجه به آموزه‌های عدالت ترمیمی به‌عنوان یک ساختار همراه و معین نظام کیفری سزادهی می‌تواند کارساز باشد و از این گذر خدمات زیادی به بزه‌دیده، جامعه و حتی بزه‌کار نماید؛ بنابراین زمانی این راهبرد اثربخش خواهد بود که مقامات پلیسی از این‌گونه نهاد استقبال نمایند و خود را مقید و پایبند به استفاده از این ظرفیت بدانند و بسترسازی‌های لازم را در جهت اجرای این مهم انجام دهند.

۳. جان برایت ویت، «عدالت ترمیمی و تنظیم‌گری پاسخ‌گو و مسئله دلیل»، در: چکیده مقالات همایش بین‌المللی عدالت ترمیمی و پیشگیری از جرم به اهتمام محمد فرجیها (تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵)، ۳۰.

سازمان پلیس به‌عنوان دروازه ورود به سامانه دادگری جنایی، یکی از نهادهایی است که با داشتن سرمایه‌ها و ظرفیت‌های ترمیمی بالا، می‌تواند در مسیر ورود و اجرای برنامه‌های عدالت ترمیمی گام‌های مؤثرتری بردارد. سازمان پلیس در ایران چنانچه بخواهد در این زمینه، کارنامه قابل قبولی داشته باشد، باید بتواند با شناخت چالش‌ها و ظرفیت‌های موجود، به‌کارگیری برنامه‌های عدالت ترمیمی را نهادینه‌سازی نماید.

در حقیقت نیروی انتظامی برای اجرایی نمودن رویه‌های عدالت ترمیمی با چالش‌ها و موانع بسیاری از قبیل چالش‌ها و موانع قانونی، قضایی و اجرایی (ساختار، سازمان، فرهنگی و ...) مواجه است؛ که در این پژوهش معرفی شده و به سازکارهای متناسب هر کدام از آنها پرداخته می‌شود. لذا سؤال اصلی این پژوهش یعنی، سازکارهای تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس کدام است؟ می‌باشد.

۱- پیشینه پژوهش

جدول ۱-۱- خلاصه پیشینه تحقیقات داخلی

ردیف	نویسنده	سال	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
۱	یکرنگی و شیروی	۱۳۹۰	«عدالت ترمیمی؛ واکنشی مناسب در حمایت از آسیب های روانی و جسمانی»	درخصوص زنان بزه دیده خشونت خانگی، عدالت ترمیمی به دلیل نتایج مثبت نسبت به عدالت کیفری سنتی توسط دولت موجه تر می باشد. به خصوص استفاده از شیوه هایی مانند میانجیگری و جلسات گروهی تأثیر مناسبی در کاهش صدمات دارد.
۲	حیدرشناس	۱۳۹۲	«تأثیر عدالت ترمیمی در نظام حقوقی ایران و انگلستان با تکیه بر شورای حل اختلاف»	ناتوانی عدالت کیفری سنتی موجب پدیدار شدن رویکردهای جدیدی نسبت به پدیده مجرمانه، آثار و چگونگی مقابله با آن شده است که از مهم ترین آنها رویکرد «عدالت ترمیمی» است.
۳	محمدی	۱۳۹۳	«بررسی اهمیت اجرای عدالت ترمیمی در کلانتری ها و پاسگاه ها (مطالعه موردی: کلانتری ۱۱ فرماندهی انتظامی شهرستان تربت حیدریه)»	عدالت ترمیمی در پی فراهم آوردن شرایط و وضعیتی است که بزهدار به طور مستقیم و فعالانه در عرصه ترمیم آلام بزه دیده شرکت نماید تا با این شیوه به هدف اصلی و اساسی خود که همان جبران ضررها و زیان های بزه دیده است، نائل گردد.
۴	دعاگویان و همکارانش	۱۳۹۴	«عوامل سازمانی مؤثر بر روان سازی ارتباطات و اعتماد شهروندان به خدمات دوایر مشاوره و مددکاری اجتماعی کلانتری ها در شهر تهران»	میان متغیرهای مستقل تحقیق (تجهیزات اداری و پشتیبانی، عامل محدوده شغلی، تنوع شغلی، جذابیت محیط شغلی، وضوح شغلی و روشن بودن نقش سازمانی، بی ثباتی و تنش زا بودن محیط کار) با متغیر وابسته تحقیق (اعتماد شهروندان به خدمات دوایر مشاوره و مددکاری اجتماعی)، رابطه معناداری وجود دارد.
۵	شیرپور و شیری	۱۳۹۴	«عدالت ترمیمی و پیشگیری از تکرار بزه دیدگی»	در صورت به کارگیری رویکردهای وضعی، اجتماعی، انتظامی، حمایتی و ترمیمی، این ظرفیت به نحو صحیح، پیشرفت های چشمگیری در زمینه پیشگیری از تکرار بزه دیدگی خواهد داشت.

اصل قانونی بودن، اصل مشارکت، اصل ادغام بزهکاری در جامعه و اصل استقلال میانجیگری از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست؛ بنابراین لازم است نیروی انتظامی سازکارهای لازم را جهت ارتقای میزان رعایت اصول حاکم بر عدالت ترمیمی در اجرای برنامه‌های میانجیگری به عمل آورد.	«ارزیابی اصولی عدالت ترمیمی در میانجیگری پلیس»	۱۳۹۴	بارانی و یاراحمدی	۶
با بررسی نقش و کارکرد این واحدها در پیشگیری، دو مسأله فلسفه وجودی آنها در ساختار پلیس و جایگاه و کارکرد آنها در ساختار ناجا را واکاوی می‌کند.	«نقش و کارکرد واحدهای مشاوره و مددکاری نیروی انتظامی در پیشگیری از جرم از طریق تدبیرهای عدالت ترمیمی»	۱۳۹۴	رایجیان اصلی و تندر	۷
قانون مجازات اسلامی در نهادهای موجب سقوط کیفر، ظرفیت‌های خوبی برای حمایت کیفری از بزه‌دیده و پیشرفت به سوی اجرای برنامه‌های عدالت ترمیمی دارد.	«جلوه‌های عدالت ترمیمی در نهادهای موجب سقوط کیفر در قانون مجازات اسلامی»	۱۳۹۵	فرهمند و آقایی نیا	۸
لازم است نیروی انتظامی سازکارهای لازم را برای ارتقای میزان رعایت اصول حاکم بر عدالت ترمیمی در اجرای برنامه‌های میانجیگری به عمل آورد.	«پلیس و میانجیگری کیفری: مورد مطالعه کلانتری‌های تهران»	۱۳۹۶	بارانی	۹
موقفیت پلیس در این راه مستلزم تغییراتی در ساختار و نیز تغییر نگرش پلیس است.	«برنامه‌های ترمیمی پلیس با تکیه بر قانون آیین دادرسی کیفری و رویه عملی پلیس ایران»	۱۳۹۷	میرزایی و غنی	۱۰
عدالت ترمیمی به‌عنوان الگویی جدید در نظام کیفری به منصفه ظهور رسیده. این رهیافت، بر التیام پیامدهای زیان‌بار ارتکاب جرم بر شخص بزه‌دیده - و نه دولت - متمرکز می‌شود.	«رویکرد ترمیمی عدالت، عدالت ترمیمی مطلوب»	۱۳۹۸	نجفی توانا و اسدی	۱۱

۲- مبانی نظری

۲-۱- نظریه شرمساری باز اجتماعی کننده

این تئوری که در سال ۱۹۸۹ توسط جرم‌شناس استرالیایی به نام «جان برایت ویت»^۴ مطرح گردید،

4. Braithwaite

بیانگر آن است که بزهکاران بایستی به طور مثبت و سازنده به‌وسیله خانواده‌ها، همسایگان، دوستان و همکاران شرم‌منده شوند؛ البته شرم‌منده‌سازی که شخصیت بزهکاران را لکه‌دار نموده و آنان را با جامعه بیگانه نسازد؛ به عبارت دیگر باعث نفی و طرد آنان از جامعه نشود «نظریه مزبور مانند اکثر جهت‌گیری‌های عدالت کیفری تأکید کمتری به بزه‌دیده داشته و بزهکار محور است؛ ولی این بزهکار محوری به معنای تأکید بر سزادهی او نیست؛ بلکه بزهکار محوری که حاصل آن بازتوانی و شرمساری باز اجتماعی کننده بزهکار است.^۵

در فرایند شرمساری باز اجتماعی کننده، بزهکاران ضمن مراجعه به خویشان و ارزیابی خود نسبت به ایجاد ارتباط مناسب با اطرافیان و جامعه اقدام نموده، از نقض مکرر در ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی خودداری می‌نمایند.^۶ در این رویکرد تأکید بر آن است که اگر شرمساری ناشی از ارتکاب جرم و توجه به آثار و نتایج آن به‌درستی محقق گردد، موجبات پیشگیری از تکرار جرم بزهکار نیز در آینده محقق خواهد شد.^۷

۲-۲- نظریه کنترل اجتماعی

تراورس هیرشی^۸ مهم‌ترین صاحب‌نظر در رویکرد کنترل اجتماعی است. او علت هم‌نوایی افراد با هنجارهای اجتماعی را پیوند اجتماعی آنها دانسته و مدعی است که پیوند میان فرد و جامعه مهم‌ترین علت هم‌نوایی و عامل کنترل رفتارهای فرد است و ضعف این پیوندها یا نبود آن موجب اصلی کج‌رفتاری است.^۹ این نظریه از این جهت می‌تواند عدالت ترمیمی را توجیه کند که بعد از اجرای فرایند عدالت ترمیمی، بزهکار در جامعه ادغام شده و با جامعه پیوند می‌خورد و لذا این امر می‌تواند هم از جرایمی که از باب انتقام بزه‌دیده ارتکاب می‌یابد و هم از تکرار جرم توسط بزهکار پیوند خرده با جامعه پیشگیری کند.

۳-۲- نظریه تئوری توجیه جرم

در این تئوری مجرمین برای اینکه تصویر ذهنی قبیح جرم را به هنگام ارتکاب جرم از ذهن خود بزداوند و آسان‌تر مرتکب جرم شوند و یا آن را فراموش کرده، یا از آثار ذهنی آن بر خود بکاهند، از روش‌های خاص خنثی‌سازی استفاده می‌کنند. بدین‌سان مجرم ارتکاب جرم را برای خود امری عادی و طبیعی تلقی نموده، زشتی آن را کم اثر یا بی‌اثر می‌کند.^{۱۰} در فرایند عدالت ترمیمی وقتی بزهکار

۵. مصطفی عباسی، *افق‌های نوین عدالت ترمیمی در میان‌جیگری کیفری* (تهران: نشر دانشور، ۱۳۸۲)، ۶۳.

۶. اسمعیل رحیمی نژاد، *کرامت انسانی در حقوق کیفری* (تهران: نشر میزان، ۱۳۸۷)، ۶۹.

۷. حسین غلامی، *عدالت ترمیمی* (تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۵)، ۵۳.

8. Hershi

۹. ابراهیم رجبی تاج امیر، *تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس پیشگیری* (تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی

امین، ۱۳۹۹)، ۵۶.

۱۰. عباسی، پیشین، ۶۴.

آلام بزه‌دیده را از ارتکاب جرم از زبان خود او شنید و پی به توجی‌هات غیرموجه خود برد و وجدانش آگاه شد و مسؤولیت‌پذیر شد، کمتر احتمال دارد با این توجی‌هات مرتکب جرم شود.

۲-۴- نظریه‌الغاگرایی حقوق کیفری

بر مبنای این نظریه بزهکاری ناشی از عملکرد حقوق کیفری و نظام عدالت کیفری بوده و بایستی طی سه مرحله جرم‌زدایی، قضا‌زدایی و کیفرزدایی، نظام حقوق کیفری را ملغی کرده و از ضمانت اجرای اداری، مدنی و ترمیمی استفاده نمود و نیز از مشارکت جامعه مردمی در رسیدگی به وضعیت‌های مسأله‌ساز بهره جست. ارتباط عدالت ترمیمی با این دیدگاه در این است که آموزه مدل نابخواهی در عدالت ترمیمی دقیقاً منطبق با این رویکرد بوده و حتی الغاگرایان معتقدند که مدل موردنظر آنها برای مدیریت وضعیت‌های مسأله‌ساز، عدالت ترمیمی می‌باشد. همچنین الغاگرایان از ضمانت اجرای ترمیمی و نیز مشارکت شوراهای مردمی یاد می‌کنند که هر دو در عدالت ترمیمی متبلور است.^{۱۱}

۲-۵- نظریه دکترین احیای نفس

بر اساس این نظریه که منبعث از آموزه‌های دینی و اخلاقی است، احیای یک انسان به‌مثابه احیای تمام انسان‌ها بوده که وجود نفخه الهی و کرامت ذاتی انسان‌ها علت چنین حکمی می‌باشد. ارشاد و هدایت انسان، جبران و ترمیم همه جانبه (مادی، روانی، عاطفی) انسانی که متحمل خسارت‌هایی شده و نیز نجات فرد از مرگ حتمی مفاهیمی هستند که برای عبارت «احیا» به کار رفته است. این نظریه، تمامی ابعاد مادی، روانی و زیستی انسان را مورد توجه قرار می‌دهد؛ که با فرایندهای ترمیمی منطبق بوده و منتج به احترام به کرامت و حیثیت انسانی بزهکار شده و موجب احیای بزه‌دیدگان و بزهکاران می‌گردد؛ زیرا تجربه‌های تلخ بزه‌دیدگی را از بزه‌دیده می‌زداید و او را از خطر بزه‌دیدگی مجدد نجات می‌دهد و برای او امنیت خاطر روانی فراهم نموده و از انزوا و افسردگی اجتماعی بزه‌دیده ممانعت به عمل می‌آورد و درمورد بزهکار هم از طریق ایجاد شرم و جلوگیری از الصاق برچسب مجرمیت به وی و تغییر دیدگاه اخلاقی او و گرمی داشتن کرامت وی، موجبات احیای قابلیت‌های انسانی آنها را فراهم می‌کند.^{۱۲}

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه اجرا، از نوع پژوهش‌های کیفی است. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش شامل خبرگان و کارکنان ادارات مشاوره و مددکاری کلانتری‌های پلیس در سطح شهر تهران می‌باشند؛ نمونه‌گیری به شیوه هدفمند و به روش گلوله برقی تا حد اشباع نظری است که در این پژوهش تعداد ۱۵ نفر می‌باشد. از ابزار مصاحبه نیمه

۱۱. رجبی تاج/صیر، پیشین، ۵۷.

۱۲. رحیمی نژاد، پیشین، ۱۴۴.

ساختاریافته جهت گردآوری داده‌ها و برای تجزیه و تحلیل آنها از روش تحلیل مضمون به صورت کدگذاری سه مرحله‌ای داده‌ها استفاده شده است. علاوه بر آن، نمونه پژوهی و تحلیل محتوای ۲۴ پرونده مورد میانجیگری، مشاهده و تحلیل تعداد ۸ جلسه میانجیگری با موضوعات مختلف انجام شده است.

جهت اطمینان از روایی پژوهش در بخش کیفی و مصاحبه با خبرگان و کارکنان مراکز مشاوره و مددکاری پلیس از روش‌های بازبینی توسط همکاران و بررسی توسط اعضا (مشارکت‌کنندگان) استفاده شد.

جدول ۳-۱- محاسبات مربوط به پایایی بازآزمون

ردیف	کد مصاحبه‌شونده	مجموع کدهای دو کدگذار	تعداد کدهای مورد توافق	تعداد کدهای ناموفق	پایایی بازآزمون
۱	مصاحبه ۱	۱۴۵	۶۶	۲۵	٪۹۱
۲	مصاحبه ۴	۱۵۹	۷۳	۱۲	٪۹۱/۸
۳	مصاحبه ۱۰	۸۰	۳۹	۴	٪۹۷/۵
۴	مصاحبه ۱۵	۱۰۶	۴۸	۲۳	٪۹۰/۵
	مجموع	۴۹۰	۲۲۶	۶۴	٪۹۲/۲

در مجموع در این پژوهش برای محاسبه پایایی باز آزمون، ۴ مصاحبه از بین مصاحبه‌های صورت گرفته انتخاب شد و هر کدام از مصاحبه‌ها در یک فاصله یک ماهه توسط پژوهشگر مجدد کدگذاری شدند؛ و با استفاده از فرمول مربوط به پایایی باز آزمون، پایایی محاسبه شده برابر ۹۰٪ است، باتوجه به اینکه این میزان پایایی از ۶۰٪ بیشتر است بنابراین قابلیت اعتماد کدگذاری‌های مصاحبه‌های این پژوهش مورد تأیید می‌باشد.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- یافته‌های توصیفی

وضعیت سن

جدول ۴-۱- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس سن

سن پاسخگویان	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
۳۰ تا ۴۰ سال	۳	۲۰	۲۰
۴۰ تا ۵۰ سال	۱۲	۸۰	۱۰۰
جمع	۱۵	٪۱۰۰	

میانگین: ۴۳/۳۳ انحراف معیار: ۵/۴۳۴ کمینه: ۳۰ بیشینه: ۵۰

نتایج جدول شماره (۴-۱) نشان می‌دهد، بیشترین درصد فراوانی پاسخگویان متعلق به رده سنی ۴۰ تا ۵۰ سال با ۸۰ درصد می‌باشد. کمترین فراوانی نیز متعلق به رده سنی ۳۰ تا ۴۰ سال با ۲۰ درصد

می‌باشد.

جنسیت

جدول ۲-۴- توزیع فراوانی خبرگان بر اساس جنسیت

عبارت	طبقات	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۵	۱۰۰
	زن	۰	۰
	جمع	۱۵	۱۰۰

باتوجه به جدول شماره (۲-۴) فراوانی جنسیت نشان می‌دهد که همگی پاسخ‌دهندگان مرد هستند.

وضعیت تأهل

جدول ۳-۴- توزیع فراوانی خبرگان بر اساس وضعیت تأهل

عبارت	طبقات	فراوانی	درصد فراوانی
وضعیت تأهل	مجرد	۱	۶/۷
	متأهل	۱۴	۹۳/۳
	جمع	۱۵	۱۰۰

باتوجه به جدول شماره (۳-۴) فراوانی وضعیت تأهل نشان می‌دهد که ۹۳/۳ درصد پاسخ‌دهندگان متأهل هستند.

مدرک تحصیلی

جدول ۴-۴- توزیع فراوانی خبرگان بر اساس مدرک تحصیلی

عبارت	طبقات	فراوانی	درصد فراوانی
تحصیلات	لیسانس	۱۰	۶۶/۷
	فوق لیسانس و بالاتر	۵	۳۳/۳
	جمع	۱۵	۱۰۰

باتوجه به جدول شماره (۴-۴) فراوانی مدرک تحصیلی‌ها نشان می‌دهد که ۶۶/۷ درصد خبرگان دارای مدرک تحصیلی لیسانس بوده‌اند، ۳۳/۳ درصد آنها دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند.

وضعیت سابقه کار

جدول ۴-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس سابقه کار

سابقه کار پاسخگویان	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
کمتر از ۱۰ سال	۴	۲۶/۶۷	۴۰/۰۰
۱۰ تا ۲۰ سال	۷	۴۶/۶۸	۱۳۳/۳۴
بیشتر از ۲۰ سال	۴	۲۶/۶۷	۱۰۰
جمع	۱۵	٪۱۰۰	

نتایج جدول شماره (۴-۵) نشان می‌دهد، بیشترین درصد فراوانی پاسخگویان متعلق به سابقه کار ۱۰ تا ۲۰ سال با ۴۶/۶۷ درصد می‌باشد؛ و درصد فراوانی پاسخگویان با سابقه کار کمتر از ۱۰ سال و بیشتر از ۲۰ سال با هم برابر بوده است.

۴-۲- یافته‌های تحلیلی

۴-۲-۱- کدگذاری مصاحبه‌ها

۴-۲-۱-۱- کدگذاری باز

در کدگذاری باز که فرایندی تحلیلی است طی آن مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد مربوط به هر مفهوم کشف می‌گردد. دو فعالیت کلیدی در کدگذاری باز مفهوم‌سازی و مقوله‌بندی هستند. طوری که در جدول زیر مشاهده می‌نمایید مطابق به سؤالات تحقیق و مقوله‌های در نظر گرفته شده بر اساس مبانی نظری تحقیق، افراد در پاسخ به سؤالات کاملاً آزاد بودند. سؤالات به صورت کلی در مقوله‌های مد نظر بیان می‌شد و مصاحبه‌شوندگان از زوایای مختلف به موضوع می‌پرداختند. بعد از پایان یافتن مصاحبه‌ها و مفهوم‌سازی، مواردی به هر کدام از مقوله‌ها اضافه گردید.

۴-۲-۱-۱-۱- موانع و چالش‌های قانونی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

بر اساس مصاحبه‌های به عمل آمده از نخبگان و کارکنان مراکز مشاوره و مددکاری پلیس، موانع و چالش‌های قانونی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس به شرح جدول ذیل می‌باشند:

جدول ۴-۶- متن مصاحبه شرکت‌کنندگان در تحقیق، کدگذاری باز و مفهوم‌سازی موانع و چالش‌های قانونی
تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

کد	مقوله	گویه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
A1	موانع و چالش‌های قانونی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	عدم بازتعریف مدل ترمیمی و شناسایی اصول و ویژگی‌های حاکم بر دادرسی‌های ترمیمی در سیاست‌های تقنینی؛ موجب شده است این رویکرد در مرحله عملیاتی [خصوصاً مداخله‌های پلیسی] با آسیب و موانع جدی مواجه گردد.	- عدم بازتعریف مدل ترمیمی و شناسایی اصول و ویژگی‌های حاکم بر دادرسی‌های ترمیمی در سیاست‌های تقنینی
A2		ارجاع به میانجیگری در قانون صرفاً برای دادرسی‌ها می‌باشد و در این خصوص راجع به پلیس ماده قانونی وجود ندارد و صلح و سازش در کلاتری‌ها بر اساس سازمان نظام روان‌شناسی انجام می‌شود.	- فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس و قانونمند نبودن ساختار دوایر مددکاری و مراکز مشاوره نیروی انتظامی
A3		عدم جبران خسارت به صورت منطقی به بزه‌دیده، ترغیب بزهکار به انجام مجدد برخی جرائم با جلوه دادن ناکارآمدی عدالت کیفری	- فقدان ضمانت اجرا در اعمال عدالت ترمیمی توسط پلیس
A4		قانونگذار کیفری از میان سایر روش‌های عدالت ترمیمی، فقط تصریح به ورود به نهاد میانجیگری کیفری و صلح میان طرفین داشته است که این موضوع می‌تواند علاوه بر مقامات قضایی، دامنه ورود پلیس به فرآیندهای ترمیمی را نیز محدود نماید و پلیس نتواند از سایر روش‌های عدالت ترمیمی، با وصف اثربخشی مؤثرتر استفاده نماید.	- عدم به رسمیت شناختن سایر روش‌های ترمیمی در قوانین کیفری و محدودیت ورود پلیس به آنها
A5		به تبع ماده ۸۲ قانون آیین دادرسی کیفری فقط تأکید بر ارجاع میانجیگری در جرایم تعزیری درجه شش، هفت و هشت که مجازات آنها قابل تعلیق است، دارد.	- محدودیت‌های اعمال میانجیگری در مجازات مربوط به حدود، قصاص، دیات و تعزیرات (درجات ۱ تا ۵)
A6		نبود قوانین و مقررات شفاف در مورد شرایط ارجاع پرونده‌ها به عدالت ترمیمی، اختیارات و آزادی عمل مقام‌های تعقیب کیفری را برای اظهارنظر در مورد پرونده‌ها افزایش داده است. تعیین میزان اختیارات و آزادی عمل پلیس در ورود به پرونده‌های عدالت ترمیمی.	محدودیت‌های اعمال میانجیگری در مجازات مربوط به حدود، قصاص، دیات و تعزیرات (درجات ۱ تا ۵)
A7		آنچه به عنوان یک مهم به نظر می‌رسد، رسمی‌سازی عدالت ترمیمی تحت تکالیف پلیس در قانون آیین دادرسی کیفری می‌باشد.	فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس
A8		پلیس در ایران باید از اختیارات قانونی کافی با تصریح به فرآیندهای مداخله در برنامه‌های ترمیمی برای ورود مستقل به میانجیگری کیفری و صلح میان طرفین برخوردار باشد.	- فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس و قانونمند نبودن ساختار دوایر مددکاری و مراکز مشاوره نیروی انتظامی
A9		پلیس در ایران باید از اختیارات قانونی کافی با تصریح به فرآیندهای مداخله در برنامه‌های ترمیمی برای ورود مستقل به میانجیگری کیفری و صلح میان طرفین برخوردار باشد.	- فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس

کد	مقوله	گروه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
A10	موانع و چالش‌های قانونی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	در حاشیه قرار دادن «دوایر مددکاری و مراکز مشاوره نیروی انتظامی» به لحاظ عدم قانونی نمودن این ساختار و بسنده نمودن به آنچه از اقدامات درون‌سازمانی در این خصوص موجودیت یافته است پلیس را با محدودیت‌های قانونی در گرایش به سمت رویکردهای ترمیمی قرار داده است.	- قانونمند نبودن ساختار دوایر مددکاری و مراکز مشاوره نیروی انتظامی
A11		اصلاح قانون آیین دادرسی کیفری و الحاق موادی به آن در جهت دادن اختیارات به پلیس برای انجام صلح و سازش میان طرفین دعوا.	- فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس
A12		اصلاح ماده ۸۲ قانون آیین دادرسی کیفری به نحوی که امکان اجرای عدالت ترمیمی توسط پلیس بدون اخذ دستورات قاضی وجود داشته باشد.	- فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس
A13		اختصاص موادی از قانون آیین دادرسی کیفری به میانجیگری پلیس و همچنین عدم‌آشنایی کارکنان با برخی از مفاد قانونی.	- فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس
A14		استفاده از ظرفیت‌های مردمی در راستای تحقق عدالت ترمیمی با استفاده از وضع قانون و اعطای اختیارات قانونی به مراکز مشاوره و مددکاری.	- فقدان قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس
A15		برخی از تصمیمات و راهکارهای پلیس در راستای صلح و سازش فاقد ضمانت اجرا است.	- فقدان ضمانت اجرا در اعمال عدالت ترمیمی توسط پلیس

۴-۲-۱-۱-۲- موانع و چالش‌های قضایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

بر اساس مصاحبه‌های به عمل آمده از نخبگان و کارکنان مراکز مشاوره و مددکاری پلیس، موانع و چالش‌های قضایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس به شرح جدول ذیل می‌باشند:

جدول ۴-۷- متن مصاحبه شرکت‌کنندگان در تحقیق، کدگذاری باز و مفهوم‌سازی موانع و چالش‌های قضایی
تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

کد	مقوله	گویه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
B1	موانع و چالش‌های قضایی تحقیق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	قضات هیچ‌گونه نظارتی بر فرآیند میانجیگری پلیس ندارند و حتی در برخی موارد از انجام میانجیگری پلیس در پرونده‌ها شاک می‌نمایند و می‌گویند که شما در این پرونده حق میانجیگری را نداشته‌اید. معمولاً اکثر پرونده‌های ارجاعی از دادسرا به شورای حل اختلاف در حقیقت به کلانتری‌ها ارجاع داده می‌شوند.	- ضعف سازکار نظارتی اثربخش بر فرآیند میانجیگری
B2		سلیقه‌های دستور دادن قضات در راستای صلح و سازش درخصوص برخی از پرونده‌ها. اکثر پرونده‌ها در ابتدا به واحد مشاوره و مددکاری پلیس ارجاع داده می‌شوند.	- نادیده انگاشتن رضایت طرفین در ارجاع به فرآیند ترمیمی
B3		در برخی موارد طرفین دعوی تعهدی به انجام توافق‌های انجام‌شده در دوایر مددکاری کلانتری ندارند و در مواردی که موفق به اجرای تعهد و توافق‌های خود نمی‌شوند مجدداً به این دوایر مراجعه می‌نمایند.	- عدم پایبندی طرفین دعوا به تعهدات پذیرفته‌شده
B4		حدود ۹۰ درصد پرونده‌های متشکله بایستی به واحد مشاوره ارجاع داده شوند که بایستی اکثر آنها مصالحه کنند.	- راهبرد پذیرش احاله اجباری به میانجیگری
B5		همان‌طوری که در بحث ضابطیت به ضابطان دادگستری آموزش‌های لازم از سوی دادگستری داده می‌شود، جا دارد که اصول و موازین عدالت ترمیمی نیز آموزش داده شود.	- عدم به‌کارگیری میانجیگران متخصص و آموزش اصول و موازین عدالت ترمیمی به آنان
B6		در اجرای رویه‌های عدالت ترمیمی هیچ تعاملی بین پلیس و قضات وجود ندارد و هر یک صرفاً به وظایف خود عمل می‌کنند. جدیداً زمان تعیین‌شده جهت صلح و سازش میان طرفین در پرونده‌های ارجاعی از سوی قضات بین ۳ تا ۵ روز است که متأسفانه جوابگوی کار ما نیست.	- عدم تعامل بین دستگاه قضا و پلیس در اجرای عدالت ترمیمی
B7		در حال حاضر ساختار و سازمان پلیس و دستگاه قضایی که برای عدالت ترمیمی طراحی شده است ظرفیت انجام عدالت ترمیمی را به نحو مطلوب ندارند.	- اصلاح ساختار و سازمان دستگاه قضا و پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی
B8		طرفین هر پرونده به طور معمول دو جلسه برای صلح و سازش فرصت دارند و در برخی دیگر از پرونده‌ها نیز بستگی به دستور قاضی رسیدگی‌کننده دارد.	- سیطره فرهنگ سازمانی قضات بر فرآیند صلح و سازش
B9		متأسفانه برخلاف فرآیند میانجیگری، هنوز آیین‌نامه‌ای درخصوص صلح و سازش تدوین نگردیده است.	- ضرورت تدوین آیین‌نامه صلح و سازش

کد	مقوله	گروه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
B10	موانع و چالش‌های قضایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	برخی از وکلا تلاش می‌کنند طرفین پرونده‌ها بدون سازش از کلانتری بیرون بروند.	- عدم به‌کارگیری میانجیگران متخصص و آموزش اصول و موازین عدالت ترمیمی به آنان
B11		وجود برخی از دستورالعمل‌های دست و پا گیر سازمانی که حوزه عمل پلیس را محدود می‌کند.	- ضرورت تدوین آیین‌نامه صلح و سازش
B12		عدم ارتباط ارگانیک و سازمان‌یافته بین مقام قضایی و پلیس، بی‌توجهی قضات به اقدامات اُستی‌جویانه پلیس	- عدم تعامل بین دستگاه قضا و پلیس در اجرای عدالت ترمیمی
B13		بی‌توجهی به اقدامات اصلاح ذات‌البین توسط پلیس و عدم‌اختیار لازم به پلیس در این راستا همچنین توجه نکردن به درخواست‌های پلیس	- عدم تعامل بین دستگاه قضا و پلیس در اجرای عدالت ترمیمی
B14		سلیقه‌ای دستور دادن قضات در راستای صلح و سازش درخصوص برخی از پرونده‌ها	- ضرورت تدوین آیین‌نامه صلح و سازش
B15		همکاری نکردن دستگاه قضایی در اقدامات اُستی‌جویانه پلیس. استفاده نکردن از ظرفیت حداکثری پلیس در جهت صلح و سازش.	- عدم تعامل بین دستگاه قضا و پلیس در اجرای عدالت ترمیمی

۴-۲-۱-۳- موانع و چالش‌های اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

در این قسمت بر اساس مصاحبه‌های به عمل آمده از نخبگان و کارکنان مراکز مشاوره و مددکاری پلیس، موانع و چالش‌های اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس به شرح جدول ذیل می‌باشند:

جدول ۴-۸- متن مصاحبه شرکت‌کنندگان در تحقیق، کدگذاری باز و مفهوم‌سازی موانع و چالش‌های اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

کد	مقوله	گویه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
C1	موانع و چالش‌های اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	<p>- دوبار مشاوره و مددکاری از سوی رئیس کلانتری برای پُر کردن آمار حداقل ۷۰ درصد سازگاری در پرونده‌ها تحت فشار هستند و همین امر هم برای کارکنان و هم مراجعین مشکلاتی را به همراه داشته است.</p> <p>- رئیس کلانتری پس از پایان هر ماه آمار عملکرد می‌خواهد و اصلاً کاری به پیچیدگی روند فعالیت و حساسیت اقدامات ترمیمی ندارد.</p> <p>- متأسفانه سازکارهای ترمیم و جبران خسارات بزه‌دیده و پیشگیری از تکرار خشونت در واحدهای مددکاری مورد توجه قرار نمی‌گیرد.</p> <p>- در فرهنگ پلیسی امور خانوادگی اغلب به‌منزله کار بی‌پهلو و غیرواقعی در ادارات پلیس و کلانتری انگاشته می‌شود.</p>	<p>- سیطره فرهنگ سازمانی پلیس بر فرآیند صلح و سازش</p>
C2		<p>- مسؤولین ارجاع در کلانتری‌ها در بدو امر اکثر پرونده‌ها را بدون اخذ نظر از طرفین پرونده برای صلح و سازش به واحدهای مددکاری و مشاوره ارجاع می‌دهند و در صورتی که نتیجه‌ای حاصل نگردد سپس شروع به تحقیق می‌نمایند.</p> <p>- رضایتی که طرفین دعوا نسبت به میانجیگری پلیس ابراز می‌کنند، از روی میل و اراده نیست و از روی ترس و اجبار است.</p> <p>- ماهیت کار میانجیگری که نیازمند مهربانی، نرمی، صبر و حوصله و ... است با روحیات کار پلیسی و نوع آموزش‌هایی که می‌بیند، تناسب ندارد.</p>	<p>- توسل به الگوهای اقتدارگرا و اجبار توأم با سرزنش در ایجاد صلح و سازش</p>
C3		<p>- در خلال مباحثی که توسط طرفین دعوی در جلسات میانجیگری مطرح می‌شود ما به شرح ماقوع پی می‌بریم و در حقیقت دلایل و مدارک و مستندات را جمع‌آوری می‌کنیم و در صورت عدم صلح و سازش، از آن مدارک در تشکیل پرونده قضایی و جهت اثبات مجرمیت استفاده می‌نماییم.</p>	<p>- تردید بزه‌کار به پذیرش تقصیر در سازمان پلیس</p>
C4		<p>- در چند تا از پرونده‌ها با توجه به عدالت ترمیمی کلی به طرفین پرونده ارفاق کردیم تا از مجازات آنها کاسته شود.</p> <p>- مردم و مراجعان به کوپ‌ها، آشنایی درست و شفاف با برنامه‌های عدالت ترمیمی نداشته و به‌عنوان شهروندانی ناآگاه، از فرآیند صلح و سازش و چگونگی ختم پرونده‌های مذکور بی‌اطلاع هستند.</p>	<p>- فقدان مفاهیم زبانی نسبت به مفهوم و مصادیق عدالت ترمیمی در سازمان پلیس</p>
C5		<p>- در اجرای فرآیند میانجیگری من صرفاً بر گذشت شاکی متمرکز می‌شوم؛ و سعی می‌کنم به هر نحوی شده حتی با اصرار خودم موضوع میانجیگری را انجام دهم. در واقع در فرآیندهای میانجی‌گری تأکید ما پلیس‌ها بیشتر بر جبران خسارت مادی است و کاری به آسیب‌های روحی، روانی و عاطفی نداریم.</p> <p>- آمار پرونده‌های مختومه در مراکز مشاوره و مددکاری به‌عنوان شاخص و معیار موفقیت عملکرد کلانتری در مصالحه محسوب می‌شود.</p>	<p>- درک نامناسب پلیس از چگونگی کاربرد نتایج عدالت ترمیمی</p> <p>- کمی‌گرایی پلیس</p>

کد	مقاله	گروه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
C6	موانع و چالش‌های اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	- اکثر پرونده‌هایی که در کلاتری ثبت می‌شوند در ابتدا به واحد مشاوره و مددکاری ارجاع داده می‌شوند و در صورتی که طرفین با هم صلح و سازش نکردند مجدداً در دوایر دیگر بررسی می‌شوند. - طرفین در بعضی موارد رضایت کامل به سازش ندارند و تمایل دارند دعوی ایشان مراحل رسیدگی کیفری را طی کند.	- نادیده انگاشتن رضایت طرفین در ارجاع به فرآیند ترمیمی
C7		- در واقع تمرکز رئیس بیشتر بر روی خروجی کار یعنی پرونده‌های مختومه و بیان عملکرد است. - روزی ۸ پرونده بایستی در واحد مشاوره و مددکاری رسیدگی گردد.	- سیطره فرهنگ سازمانی پلیس بر فرآیند صلح و سازش
C8		- پایین بودن سطح آگاهی شهروندان در خصوص مزایای عدالت ترمیمی و همچنین فرهنگ‌سازی نشدن این موضوع در بین اقشار جامعه	- فقدان مفاهیم زبانی نسبت به مفهوم و مصادیق عدالت ترمیمی در سازمان پلیس
C9		- در حقیقت سیاست جذب پلیس بیشتر به دنبال گزینش افرادی است که از جنبه قوی و هیکل تنومندی برخوردار هستند. - هیچ پالایش روانی برای مشاورین وجود ندارد و دوره‌ای برای مشاوره گذاشته نمی‌شود.	- سیطره فرهنگ سازمانی پلیس بر فرآیند صلح و سازش
C10		- عدالت ترمیمی بعد از اجرای مجازات انجام می‌پذیرد.	- فقدان مفاهیم زبانی نسبت به مفهوم و مصادیق عدالت ترمیمی در سازمان پلیس
C11		- آشنا نبودن برخی از افسران و کارکنان دوایر مشاوره با لفظ عدالت ترمیمی.	- فقدان مفاهیم زبانی نسبت به مفهوم و مصادیق عدالت ترمیمی در سازمان پلیس
C12		- آنچه در وهله اول به چشم می‌خورد فضای نامناسب مشاوره و مددکاری است. حداقل استانداردهای فضای مشاوره وجود ندارد. - فقدان زیرساخت‌های اعم از نیروی انسانی، ساختاری و محیط فیزیکی در کلاتری‌ها جهت اجرای عدالت ترمیمی. - کارکنان مشاوره و مددکاری به صورت مستمر و هدفمند تحت آموزش قرار ندارند.	- اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی - به کارگیری میانجی‌گران متخصص و آموزش اصول و موازین عدالت ترمیمی به آنان - استانداردسازی رفتار تسهیل‌گران مقامات قضایی و پلیس و نظارت و ارزیابی مستمر بر آنان

<p>اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی</p>	<p>- به‌کارگیری افرادی که تحصیلاتشان با تخصص آنها مرتبط نمی‌باشد. - موازی‌کاری و مأموریت‌های محوله متعدد به کارکنان دایره مشاوره و مددکاری منجر به دور شدن ایشان از وظیفه اصلی مشاوره و برقراری صلح و سازش طرفین پرونده‌ها می‌گردد. - پر حجم بودن کارها و انجام امور مشابه (از قبیل سخنرانی‌ها، آگاهی‌دهی‌ها، شرکت در جلسات بیرون کلانتری‌ها، ارتباطات برون سازمانی و ...) که خود به ایجاد خلل در انجام وظیفه اصلی کمک می‌کند. - هیچ‌کس حاضر نیست در واحد مشاوره کار کند چون وظایف زیاد و فشار کار زیاد و امکانات محدود است و از دید دیگران زیاد به چشم نمی‌آید. - به علت حجم کاری بالا در ادارات انگیزه خدمتی برای کارکنان وجود ندارد.</p>	<p>C13</p>
<p>اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی - کمی‌گرایی پلیس</p>	<p>- فضای فیزیکی دواپر مشاوره و مددکاری کوپ‌ها نامطلوب بوده و اکثراً در همان ساختمان و سالن اصلی کلانتری قرار داشته که باعث سلب تمرکز و آرامش روانی از کارکنان و مراجعان می‌گردد. - کمبود فضای خصوصی و آرام و با سیستم گرمایشی و سرمایشی مناسب. - تعداد زیاد پرونده‌ها با پتانسیل نیروی انسانی و مداخله تخصصی سازگار نیست. - حجم بالای پرونده‌های ارجاعی به کوپ‌ها که در عمل حدود ۹۰ درصد آنها به دایره خدمات قضایی و درنهایت به دایره مشاوره و مددکاری ارسال می‌گردد، موجب کاهش اثر بررسی‌های علمی شده و در واقع، کیفیت قربانی کمیت می‌گردد. - تراکم کاری بالاست و کیفیت کار پایین است لذا مصالحه پایدار نیست. - صدور دستورالعمل‌های کارشناسی نشده بار مضاعفی را بر مشاورین تحمیل می‌کند در حقیقت دغدغه مشاورین بیشتر تکمیل فرم‌های اداری است تا انجام مشاوره.</p>	<p>C14</p>
<p>- سیطره فرهنگی سازمانی پلیس بر فرآیند صلح و سازش</p>	<p>- هنگام ورود پرونده‌ها به دایره مددکاری و مشاوره ناخواسته ما بیشتر طرف بزه‌دیده را می‌گیریم و سعی می‌کنیم به هر طریق ممکن پرونده به نفع وی تمام شود.</p>	<p>C15</p>

۴-۲-۱-۱-۴- سازکارهای قانونی، قضایی و اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

در این قسمت بر اساس مصاحبه‌های به عمل آمده از نخبگان و کارکنان مراکز مشاوره و مددکاری پلیس، سازکارهای قانونی، قضایی و اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس به شرح جدول ذیل می‌باشند:

جدول ۴-۹- متن مصاحبه شرکت‌کنندگان در تحقیق، کدگذاری باز و مفهوم‌سازی سازکارهای قانونی، قضایی و اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

کد	مقوله	گویه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
D1	سازکارهای قانونی، قضایی و اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	چنانچه به‌صورت ملموس و مشروع اختیارات پلیس در اجرای برنامه‌های ترمیمی افزایش و فراتر از صرف اقدامات ضابطیت ترمیم باید اجرای عدالت ترمیمی دچار چالش‌های کمتری می‌شود. با دسته‌بندی جرائم تا حد زیادی می‌توان تنوع جرائم قابل میانجیگری توسط پلیس را مشخص کرد و یا اینکه کارشناس صلاحیت‌داری را در دایره ارجاع و تقسیم پرونده‌ها به کار گمارد تا موارد قابل میانجیگری را معین کند.	- ضرورت تدوین قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس
D2		در جهت تعیین چهارچوب اقدامات کنش‌گران کیفی در این راستا، شبیه آنچه در رابطه با میانجیگری اتفاق افتاده است، باید آیین‌نامه صلح و سازش به دلیل خروج از فرایندهای این نهاد ترمیمی، تدوین شود.	- ضرورت تدوین آیین‌نامه صلح و سازش
D3		پلیس پیشگیری و معاونت اجتماعی ناجا در تعامل با قوه قضائیه، مبادرت به توسعه آگاهی‌های شهروندان از برنامه‌ها و رویه‌های عدالت ترمیمی در مراجع انتظامی و قضایی نماید. ایجاد تعامل راهبردی با دستگاه قضایی و دیگر ارگان‌های جامعه‌مدار مانند بهزیستی، کمیته امداد و... در جهت اجرای رویه‌های عدالت ترمیمی	- ایجاد تعامل بین دستگاه قضا، پلیس و مردم - ایجاد تفاهم‌نامه بین پلیس و دستگاه قضایی در جهت اجرای رویه‌های عدالت ترمیمی
D4		ایجاد فرصت مناسب جهت ترمیم آسیب‌های روحی و روانی بزه‌دیده	- رعایت انصاف در میانجیگری و بسترسازی جهت مشارکت فعال طرفین منازعه
D5		جهت انجام میانجیگری می‌توان افسران مخصوصی را برای امر میانجیگری آموزش داد و یا به عکس، یعنی کارشناسان روانشناسی را با طی دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت به‌عنوان پلیس متخصص به کار گرفت. نیروهای تخصصی برای مشاوره و مددکاری ملحوظ گردد و از به‌کارگیری نیروهای غیرمتخصص خودداری شود. اعزام کارکنان به کلاس‌های آموزشی کسب مهارت در زمینه علمی با موضوعات حقوقی، جرم‌شناسی و روان‌شناسی	- به‌کارگیری میانجیگران متخصص و آموزش اصول و موازین عدالت ترمیمی به آنان - استانداردسازی رفتار تسهیل‌گران مقامات قضایی و پلیس و نظارت و ارزیابی مستمر بر آنان
D6		با طراحی دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی مرتب و آموزش مداوم کارکنان کوب‌ها، آخرین یافته‌های حقوقی و جرم‌شناختی به این کارکنان منتقل گردد. باید آگاهی مردم را بالا برد و با نظارت بر کار پلیس به آنها اطمینان داد که هیچ اجباری به پذیرش میانجیگری پلیس یا نتایج آن ندارند. استانداردسازی رفتار پلیس و رعایت نمودن دیدگاه کیفیت‌مدار بر دیدگاه کمیت‌مدار.	- استانداردسازی رفتار تسهیل‌گران مقامات قضایی و پلیس و نظارت و ارزیابی مستمر بر آنان

کد	مقوله	گویه‌هایی که از متن مصاحبه‌ها به دست آمد	مفاهیم
D7	سازکارهای قانونی، قضایی و اجرایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس	در حال حاضر ساختار سازمانی کلانتری‌ها تا رسیدن به حد مطلوب فاصله دارد و نیازمند تقویت و توجه بیشتر از سوی پلیس پیشگیری ناجا می‌باشد.	اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی
D8		بایستی در راستای رویکرد عدالت ترمیمی در سطح پلیس پیشگیری و به‌ویژه کلانتری‌ها گفتمان‌سازی مناسب انجام گیرد.	- ترویج فرهنگ عدالت ترمیمی و پایبندی به آن در سازمان پلیس
D9		عدالت ترمیمی نظریه‌ای جدید در حوزه حقوق کیفری است که اجرای آن مستلزم پیش‌بینی تمهیدات لازم از قبیل ارتقای فرهنگ عمومی، ترویج صلح و سازش و آموزش پلیس است.	- ضرورت تدوین آیین‌نامه صلح و سازش
D10		صراحت داشتن تعیین چهارچوب فرآیندهای ترمیمی می‌تواند مسیر به‌کارگیری اندیشه‌های ترمیمی توسط کنش‌گران کیفری و از جمله ضابطین و پلیس را تسهیل نماید.	اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی
D11		پیشنهاد می‌گردد پلیس پیشگیری ناجا ساختار سازمانی کلانتری‌ها را از منظر رویکرد عدالت ترمیمی تقویت کند.	- ترویج فرهنگ عدالت ترمیمی و پایبندی به آن در سازمان پلیس
D12		جلوگیری از هرگونه شتاب‌زدگی جهت رسیدن به نتیجه در پرونده‌های ترمیمی.	اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی
D13		لحاظ نمودن واحد درسی عدالت ترمیمی مجزا در آموزشگاه‌ها و همچنین دانشگاه پلیس.	- استانداردسازی رفتار تسهیل‌گران مقامات قضایی و پلیس - ترویج فرهنگ عدالت ترمیمی و پایبندی به آن در سازمان پلیس
D14		در پیشبرد اصول عدالت ترمیمی وجود یک فضای آرام که از امکانات تهویه و نور و مساحت کافی برخوردار باشد بسیار حائز اهمیت است.	اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی
D15		درحالی‌که در اکثر مواقع اتاق‌های مشاوره و مددکاری مستقر در واحدهای کلانتری فاقد این امکانات است.	اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی
		ایجاد فضایی خصوصی و آرام با سیستم گرمایشی و سرمایشی مناسب در محلی که برنامه ترمیمی انجام می‌شود.	
		تغییر ساختار و سازمان پلیس در جهت اجرای رویه‌های عدالت ترمیمی	
		به‌کارگیری کارکنان باتجربه؛ تحصیل کرده و یا آگاه به دانش‌هایی مانند روان‌شناسی.	
		به‌کارگیری افرادی که تحصیلات‌شان با مسؤولیت آنها مرتبط باشد.	

۴-۲-۱-۲-۴ کدگذاری محوری

پس از انجام کدگذاری باز و به دست آمدن مؤلفه‌های مقوله‌های اصلی تحقیق، کدگذاری محوری انجام شد. هدف از کدگذاری محوری تلفیق داده‌هایی است که در مرحله کدگذاری باز خرد شده‌اند. در کدگذاری محوری یکی از مقوله‌های کدگذاری باز به‌عنوان مقوله یا پدیده اصلی انتخاب شده و در مرکز فرایند قرار می‌گیرد و سپس سایر مقوله‌ها به آن ربط داده می‌شود. طوری که در مدل زیر مشاهده می‌شود.

شکل ۴-۱- مدل نهایی تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس

نتیجه‌گیری

عدالت ترمیمی در سازمان پلیس با درک جدیدی از عدالت در امور کیفری، مهم‌ترین رهیافت برای کاربرد برنامه‌های مشارکتی در جهت پاسخگویی به پدیده مجرمانه، پیشگیری از تکرار جرم، بازتوانی بزه‌دیده، بازپذیری بزه‌کار و بازسازی نظم و امنیت اجتماعی از طریق ایجاد احساس اعتماد و همبستگی اجتماعی تلقی می‌شود.

درواقع، الگوی پلیس ترمیمی می‌تواند به پلیس کمک کند که عملکرد بهتری داشته باشد و باعث شود که جامعه محلی از حالت انفعالی خود درآیند و به حفظ نظم و امنیت در جامعه کمک کنند؛ یعنی پلیس با کمک جامعه محلی و اجرای روش‌های ترمیمی با انصراف از رسیدگی‌های رسمی و پیامدهای منفی آن همچون برچسب‌زنی و از طریق ایجاد شرمساری بازپذیرکننده و پذیرش مسؤلیت توسط بزه‌کار، آنان را به جامعه برمی‌گرداند؛ براین اساس پلیس ترمیمی با مشارکت مردم و رویکردی مبتنی بر ایجاد التیام و بهبود طرفین متأثر از بزه، از طریق گفتگو و تصحیح امور و نتایج ناگوار ناشی از جرم، براساس آرمان‌ها و فلسفه عدالت ترمیمی عمل می‌کند و اهداف مهمی دارد که یکی از مهم‌ترین آنها، پیشگیری از تکرار جرم از طریق توانمندسازی بزه‌کار و ایجاد شرمساری بازپذیرکننده در وی و جلوگیری از برچسب خوردن مجرمانه می‌باشد.

پایبندی به اصول و برنامه‌های ترمیم‌مدار پلیس، چهره پلیس را به‌عنوان بازیگری مورد اعتماد که قابلیت کنشگری مؤثر در فرآیند برنامه‌های ترمیمی را دارد، متحول می‌نماید. بااین حال، نکته مهم اختیاراتی است که در اجرای عدالت ترمیمی باید به پلیس اعطا شود. با توجه به تنوع برنامه‌های عدالت ترمیمی، پلیس باید اختیاراتی وسیع و مشخص برای اجرای مناسب این برنامه‌ها داشته باشد. به‌طور کلی سه دلیل برای اعطای اختیارات به پلیس عنوان می‌شود: نخست، زبان مبهم و دو پهلوی قوانین منجر به تعبیرهای گوناگون شده و وجود اختیارات پلیسی را ضروری می‌سازد. دوم، محدودیت امکانات و منابع، مانع از آن است که پلیس با همه جرائم و بزه‌کاران با شیوه یکسان برخورد کند. بنابراین، برنامه‌ریزی‌های پلیس بر این مبناست که چه جرائمی باید در اولویت واکنش قرار گیرند. سوم، برای تحقق عدالت و انصاف و برای جلوگیری از ورود افرادی که ضرورتی به ورود آنها در چرخه قضایی نیست و در راستای کاهش بار نظام عدالت کیفری و در جهت تحقق سیاست قضازدایی، اعطای اختیارات به پلیس ضروری به‌نظر می‌رسد.

نتایج پژوهش حاضر به لحاظ فلسفه، اصول، مبانی، اهداف، رویکردها و الگوهای عدالت ترمیمی با پژوهش‌های یکرنگی و شیروی (۱۳۹۰)، حیدرشناس (۱۳۹۲)، محمدی (۱۳۹۳)، فرمند و آقایی (۱۳۹۵) هم‌راستا است. به لحاظ الزام به تغییرات ساختاری و تغییر در نگرش پلیس، فرهنگ سازمانی و استفاده از سیاست مشارکتی در جهت اجرای مناسب رویه‌های عدالت ترمیمی با پژوهش‌های بارانی و یاراحمدی (۱۳۹۴)، دعاگویان و همکارانش (۱۳۹۴)، میرزایی و غنی (۱۳۹۷)، رایجیان اصلی و تندر (۱۳۹۴) هم‌پوشانی دارد. لیکن پیرامون سازکارهای تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس پیشگیری تاکنون پژوهشی انجام نشده و در این راستا پژوهش حاضر نوآوری دارد و با پژوهش‌های

دیگر کاملاً متفاوت است.

نتایج این پژوهش میدانی نشان می‌دهد که در حقوق ایران، پلیس با وجود نداشتن اختیارات مکفی قانونی در میانجی‌گری کیفری، برخوردار نبودن از ساختار و سازمان مناسب میانجی‌گری و فقدان آموزش‌های نوین و نبود شیوه‌نامه‌های اجرای برنامه‌های عدالت ترمیمی و میانجی‌گری کیفری، توانسته است بر اساس دانش تجربی کارکنان مددکاری و مشاوره، میانجی‌گری را به صورت خودجوش و با رعایت بیش از نیمی از اصول حاکم بر عدالت ترمیمی اجرا کند اما این توفیق نیازمند تقویت تقنینی، اجرایی و آموزشی و تلاش برای هرچه بیشتر زنده کردن باورهای نهفته عدالت ترمیمی و میانجی‌گری کیفری در ذهن کارکنان پلیس و شهروندان دارد. حال آنکه پلیس به عنوان اولین شخص دولتی که با جرم سروکار می‌یابد، حسب تجربه، دانش و ... درک بهتری از شدت یا عدم شدت برخی از جرایم دارد. در واقع در این موارد با اعطای نقش فعال برای پلیس و هنجارمندسازی امکان میانجی‌گری توسط آنان، بسیاری از پرونده‌های خرد و اساساً جزئی به مرحله قضایی وارد نمی‌گردد و به این ترتیب از حجم پرونده‌ها و تورم موجود در دستگاه قضایی کاسته می‌شود. از دیگر سو، با حصول سازش، پیوند از هم گسیخته میان طرفین ترمیم گشته و روابط به حالت پیش از جرم بازمی‌گردد و بدین سان از تکرار جرم، برچسب مجرمانه و ... جلوگیری به عمل می‌آید و پلیس را به اهداف خود و در رأس آن پیشگیری از جرم و تکرار آن می‌رساند. این در حالی است که با فراهم آوردن بستری مبتنی بر گفت‌وگو و خشونت‌ستیزی، ضمن تقویت حس احترام و کرامت میان طرفین، با درک دقیق اظهارات، نارسایی‌ها و مشکلات، هم از بزه‌دیدگی ثانویه بزه شاکی جلوگیری به عمل آورده و هم زمینه برای بازگشت مجدد مرتکب به جامعه فراهم می‌آورد. به همین سبب مناسب است که میانجی‌گری پلیس و تربیت نیروهای متخصص پلیسی آموزش دیده، چه تحت نظارت دادستان و چه به صورت مستقل، مورد بررسی و توجه دقیق قرار گیرد و اصول و قواعد آن روشن گردد. چه بسا از این طریق بتوان از ارجاع پرونده‌ها به نهادی همچون شورای حل اختلاف و یا ایجاد مؤسسات مستقل برای میانجی‌گری کاست.

در عمل از یک طرف علی‌رغم ایجاد ظرفیت بسیار خوب در سازمان پلیس برای اجرای برنامه‌های عدالت ترمیمی و حرکت به سوی اهداف نظریه عدالت ترمیمی، سازکار مشخصی برای نزدیک کردن بزه‌دیده و بزه‌کار به یکدیگر، آگاه کردن بزه‌کار از آلام و خسارات وارده به بزه‌دیده، ایجاد حس مسؤولیت‌پذیری در بزه‌کار و پیگیری و نظارت بر رفتار بزه‌کار پس از توافق با بزه‌دیده وجود ندارد. چرا که سازمان پلیس منحصرأ به اعلام گذشت بزه‌دیده یا جبران ضرر و زیان وی توجه می‌نماید و به سازکار و شیوه اخذ گذشت از بزه‌دیده و یا کیفیت و نحوه جبران خسارت توجه ندارد؛ چه بسا بزه‌دیده به خاطر تهدیدات و فشارهای بزه‌کار یا خانواده وی تصمیم به اعلام گذشت نماید یا اینکه کیفیت جبران خسارت به هیچ‌وجه مورد رضایت بزه‌دیده نباشد. از طرف دیگر، تفاوت ماهیت میان نقش پلیس و میانجی‌گری، به همراه رویکرد آمارگرایی حاکم بر سازمان پلیس، بر مشکلات پلیس برای برقراری صلح و سازش می‌افزاید. حال آنکه باتوجه به رویه‌های عدالت ترمیمی، سازمان پلیس بایستی از شاخص‌های دیگری برای ارزیابی عملکرد آنان استفاده نماید.

نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاکی از آن است که پلیس در رعایت اصول؛ توافقی بودن میانجیگری، رعایت موازین حقوق بشر، محرمانه بودن، بی‌طرفی، اعتبار توافقی‌ها و آگاهی از فرایند میانجیگری وضعیت قابل قبولی دارد اما در رعایت اصل قانونی بودن، اصل مشارکت، اصل ادغام بزهکاری در جامعه و اصل استقلال میانجیگری از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست؛ بنابراین لازم است نیروی انتظامی سازکارهای لازم را برای ارتقای میزان رعایت اصول حاکم بر عدالت ترمیمی در اجرای برنامه‌های میانجیگری به عمل آورد. مورد دیگر که شایان ذکر می‌باشد نقش، فرهنگ و بالابردن آن در سطح جامعه و پلیس را می‌توان نام برد. عدالت ترمیمی به دنبال رفع تنش میان اطراف اختلاف کیفری در قالب گفتگو و مذاکره چهره به چهره با الویت‌بخشی به رفتار و گفتار کرامت‌مدار در دستگاه قضایی و پلیس و نهادینه کردن آن است.

بر اساس مصاحبه‌های به عمل آمده از نخبگان، کارکنان مراکز مشاوره و مددکاری پلیس و اساتید علوم پلیسی در راستای تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس، مهم‌ترین چالش‌ها و موانع موجود در این زمینه، سیطره فرهنگ سازمانی پلیس بر فرآیند صلح و سازش، توسل به الگوهای اقتدارگرا و اجبار توأم با سرزنش در ایجاد صلح و سازش، ضعف سازکار نظارتی اثربخش بر فرآیند میانجیگری، فقدان مفاهیم زبانی نسبت به مفهوم و مصادیق عدالت ترمیمی در سازمان پلیس، درک نامناسب پلیس از چگونگی کاربرد نتایج عدالت ترمیمی و نادیده انگاشتن رضایت طرفین در ارجاع به فرآیند ترمیمی، اعلام شده است. از این رو، مهم‌ترین سازکارهای اجرایی رویه‌های عدالت ترمیمی در سازمان پلیس، ترویج فرهنگ عدالت ترمیمی و پایبندی به آن در سازمان پلیس، استانداردسازی رفتار تسهیل‌گران پلیس و نظارت و ارزیابی مستمر بر آنان، به‌کارگیری میانجیگران متخصص و آموزش اصول و موازین عدالت ترمیمی به آنان، رعایت انصاف در میانجیگری و بسترسازی جهت مشارکت فعال طرفین منازعه و اصلاح ساختار پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی، معرفی می‌شود. افزون بر موارد مذکور، تخصصی شدن و تغییر در سازمان پلیس از جمله افزایش افسران خبره، ایجاد رده‌های اجتماعی و مشاوره، تدوین نظام‌نامه اخلاقی پلیس، ایجاد صندوق کمک به بزه‌دیدگان در سازمان و علمی کردن برخورد پلیس با بزه‌دیده ضرورت دارد؛ بنابراین باتوجه به سؤالات تحقیق و راستای تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس سازکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

الف- سازکارهای قانونی:

- ضرورت تدوین قوانین در جهت مداخله‌گری ترمیمی پلیس.
- اصلاح قانون آیین دادرسی کیفری و الحاق موادی به آن در جهت دادن اختیارات به پلیس برای انجام صلح و سازش میان طرفین دعوا.
- توسعه نهاد گذشت، در محدوده جرایم غیرقابل گذشت، با رویکرد افزایش دامنه اقدامات ترمیم‌مدار پلیس و تعدیل محدودیت‌های اعمال میانجیگری در مجازات مربوط به حدود، قصاص، دیات و تعزیرات درجات ۱ تا ۵.
- قانونمند نمودن بنیادها و ساختارهای ترمیم‌مدار در قوانین کیفری از قبیل؛ قانونمند نمودن نهاد یا واحد مشاوره و مددکاری اجتماعی.

- ب- ساز کارهای قضایی:
- ایجاد تفاهم‌نامه بین دادستانی کل کشور و پلیس در جهت نهادینه‌سازی رویه‌های عدالت ترمیمی.
  - ضرورت تدوین آیین‌نامه صلح و سازش.
  - رفع محدودیت‌های اساسی در واگذاری امر میانجیگری به ضابطین و پلیس (در رابطه با آیین‌نامه‌های میانجیگری).
  - تدوین آیین‌نامه تشریح وظایف مددکاری اجتماعی ناجا.
  - اهمیت قائل شدن قضات برای اقدامات آستی‌جویانه پلیس.
- ج- ساز کارهای اجرایی:
- فرهنگ‌سازی و استانداردسازی رفتار پلیس.
  - نهادینه شدن عدالت ترمیمی در سازمان پلیس، از طریق اصلاحات فرهنگی عمیقی از قبیل؛ ترویج عدالت ترمیمی در همه سطوح جامعه؛ مدرسه ترمیمی، شهر ترمیمی و غیره.
  - اجرای موفقیت‌آمیز برنامه‌های عدالت ترمیمی فراهم آوردن پشتیبان در لایه‌های مختلف را می‌طلبد. از حمایت جامعه محلی (مساجد، مدارس، خانواده و غیره) تا حمایت‌های دولت و حمایت در سطوح بین‌المللی باید ائتلافی معتبر و گسترده در جهت دستیابی به مقاصد نهایی شکل گیرد.
  - اصلاح ساختار و سازمان پلیس در جهت تقویت رویکرد عدالت ترمیمی و مجزا نمودن ساختار واحدهای مشاوره و مددکاری از ساختار کلاتری‌ها و اختصاص این واحدها به معاونت اجتماعی ناجا.
  - ایجاد فضایی خصوصی و آرام با سیستم گرمایشی و سرمایشی مناسب در محلی که برنامه ترمیمی انجام می‌شود.
  - ایجاد تعامل راهبردی با دیگر ارگان‌های جامعه‌مدار مانند بهزیستی، کمیته امداد و ...
  - بالا بردن میزان آگاهی شهروندان در خصوص مزایای عدالت ترمیمی.
  - اختصاص بودجه مناسب برای آموزش‌های لازم و ویژه پلیس در خصوص میانجی‌گری و فراهم‌سازی بسترهای لازم.
  - جذب و به‌کارگیری افرادی با تخصص و مهارت‌های روان‌شناختی، مددکاری و جامعه‌شناختی در ساختار واحدهای مشاوره و مددکاری.
  - آموزش مهارت‌های روان‌شناسانه و رفتاری از قبیل (مهارت گوش دادن فعال، مهارت همدلی و رفتارهای غیرکلامی) به پلیس در جهت جلب اعتماد طرفین دعوی و احساس نزدیکی روانی به پلیس.
  - لحاظ نمودن واحد درسی عدالت ترمیمی مجزا در آموزشگاه‌ها و همچنین دانشگاه پلیس.
  - تدوین شاخص‌های ارزیابی واحدهای میانجیگری با معیارهایی چون پیامدهای ناخواسته اجرای رویه‌های ترمیمی، فرآیند جلب رضایت و دستیابی به توافق، میزان پایبندی طرفین دعوا به تعهدات پذیرفته‌شده و نیز تأثیر توافقی‌های ترمیمی بر جبران خسارت‌های وارده بر بزه‌دیده و پیشگیری از تکرار جرم.
  - رعایت نمودن دیدگاه کیفیت‌مدار بر دیدگاه کمیت‌مدار.

- جلوگیری از هرگونه شتابزدگی جهت رسیدن به نتیجه در پرونده‌های ترمیمی.
- به‌کارگیری دانش و مهارت روان‌شناختی در خلال گفتگوهای بین بزه‌کار و بزه‌دیده در نشست‌های ترمیمی و رعایت این مهم در استانداردسازی رفتار تسهیل‌گران پلیس و نظارت و ارزیابی مستمر بر آنان، هم‌زمان با لحاظ اصول و رویه‌های عدالت ترمیمی به کارکنان پلیس در سرفصل دروس آموزشی دوره‌های طولی و عرضی آنان.

فهرست منابع

- آقای نی، حسین. پیش‌درآمد بر جلوه‌های عدالت ترمیمی در حقوق کیفری ایران. تألیف مجتبی فرهمند. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵.
- برایت ویت، جان. «عدالت ترمیمی و تنظیم‌گری پاسخ‌گو و مسأله دلیل» در چکیده مقالات همایش بین‌المللی عدالت ترمیمی و پیشگیری از جرم، به اهتمام محمد فرجیها. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵.
- جمشیدی، علیرضا. سیاست جنایی مشارکتی. ویرایش اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۰.
- درویشی، صیاد. «بررسی نقش میانجیگری پلیس زن در پیشگیری از تکرار بزهکاری نوجوانان» در چکیده مقالات دومین همایش دوسالانه بین‌المللی عدالت ترمیمی؛ پل ارتباطی میان تمدن‌های جاده ابریشم، به اهتمام محمد فرجیها. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۷.
- رجبی تاج امیر، ابراهیم. «نهادینه‌سازی رویه‌های عدالت ترمیمی در سازمان پلیس»، میزگرد گروه جرم‌شناسی، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، ۱۳۹۶.
- رجبی تاج امیر، ابراهیم. تحقق رویه‌های عدالت ترمیمی در پلیس پیشگیری. تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین، ۱۳۹۹.
- رحیمی نژاد، اسمعیل. کرامت انسانی در حقوق کیفری. تهران: نشر میزان، ۱۳۸۷.
- زهر، هوار. کتاب کوچک عدالت ترمیمی. ترجمه و تحقیق حسین غلامی تهران: انتشارات مجد، ۱۳۸۳.
- شیر، عباس. «فرآیندهای عدالت ترمیمی». فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم. ۱(۱۳۸۵): ۵۴-۱۷.
- غلامی، حسین. عدالت ترمیمی. ویرایش اول. تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۵.
- غلامی، حسین، رحیم نوپهار، هادی رستمی، مهرانگیز روستایی، سیدبهنم خدادادی و زینب‌السادات نوایی. اصل حداقل بودن حقوق جزا. ویرایش اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۳.
- عباسی، مصطفی. افق‌های نوین عدالت ترمیمی در میانجیگری کیفری. تهران: نشر دانشور، ۱۳۸۲.
- فرجیها، محمد. پیش‌درآمد بر چکیده مقالات دومین همایش دوسالانه بین‌المللی عدالت ترمیمی؛ پل ارتباطی میان تمدن‌های جاده ابریشم. چاپ اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۷.
- فرجیها، محمد. «پلیس و عدالت ترمیمی در سیاست جنایی ایران». میزگرد گروه جرم‌شناسی، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، ۱۳۹۷.
- فرهمند، مجتبی. جلوه‌های عدالت ترمیمی در حقوق کیفری ایران. چاپ اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۶.
- هان هسی، چای. «بررسی رویه عملی در زمینه عدالت ترمیمی در تایوان» در چکیده مقالات دومین همایش دوسالانه بین‌المللی عدالت ترمیمی؛ پل ارتباطی میان تمدن‌های جاده ابریشم، به اهتمام محمد فرجیها. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۷.
- هوانگ، لان یینگ. «بررسی تعریف و شواهد اثربخشی میانجیگری بین بزه‌دیده و بزهکار در تایوان» در چکیده مقالات دومین همایش دوسالانه بین‌المللی عدالت ترمیمی؛ پل ارتباطی میان تمدن‌های جاده ابریشم، به اهتمام محمد فرجیها. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۷.